

CORSENDONCA

Corsendonk® bier

Pater zacht en donker

Agnus pittig en blond

P208832
ISSN 0779-5785
Trimestriël tijdschrift
23ste jaargang
juli - augustus - september 2005

v.u.: Jan Sels
Draaiboom 98
2360 Oud-Turnhout

Kantoor van afgifte : 2360 Oud-Turnhout

VOOR AL UW FEESTEN

ALTA RIPPA

Engelstraat 6 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/45.01.01

VERZEKERINGSKANTOOR

JAN AERTS

ALLE VERZEKERINGEN

St.-Antoniusstraat 20 2360 Oud-Turnhout
Tel. 014/42.30.92

© **CORSENDONCA** : Alle artikels overgenomen uit ons driemaandelijks tijdschrift moeten de vermelding "Uit Corsendonca" dragen, met de jaargang, nummer, pagina en de naam van de auteur.

Foto omslag Werken in de Kerstraat

foto Roger van Mierlo

CORSENDONCA

Voorwoord

De zomerruitstap naar onze eigen priorij van Corsendonk was een succes. Maar liefst 54 liefhebbers waren van de partij en konden genieten van de prachtige uiteenzetting van onze gids Marcel Proost. Deze streekgids met een passie voor Corsendonk kon iedereen boeien met zijn kennis en liefde voor de priorij. Met diverse afbeeldingen toonde hij ieder hoe het er vroeger was en wees hij op de interessante dingen die er de dag van vandaag nog aanwezig zijn.

De zomer van 2005 loopt nu zo stilaan naar zijn einde. Veel heeft het wel niet gezomerd, maar toch belette dit niet dat er tal van Oud-Turnhoutenaren hebben deelgenomen aan onze historische fotozoektocht. Deze tocht van 32 kilometer bracht heel wat inwoners naar een plaatsje in onze gemeente waar ze voordien nog nooit waren geweest.

Zoals je weet is onze vereniging partner in de vzw "Hofke van Chantraine". Onder impuls van mijn voorganger erevoorzitter Wim van Hout is deze nieuwe vereniging ontstaan. Er werd gestart met de volgende partners: Toerisme Oud-Turnhout, Gemeentebestuur Oud-Turnhout, 'Kunstkring De Gagel' en 'Heemkundekring Corsendonca'.

Later sloot zich in de schoot van 'kunstkring de Gagel' ook de vereniging 'Stichting kunstschilder Alfons Waterschoot' aan bij het Hofke.

Vandaag heeft 'Kunstkring de Gagel' het Hofke verlaten. Deze vereniging heeft haar vaste stek gevonden in het ontmoetingscentrum 'De Heischuur' te Oosthoven.

De plaats van de schildersvereniging wordt ingenomen door de 'Kerkraad', de vroegere 'Kerkfabriek'. Deze beschikte reeds over enkele lokalen in de voormalige pastorie. Nu we samen een partnerschap hebben, kan elke vereniging gebruik maken van het ganse gebouw. Deze samenwerking betekent dus voor elke deelnemer een meerwaarde. We heten bij deze onze 'Kerkraad' dan ook hartelijk welkom.

We verwelkomen in het Hofke ook enkele nieuwe sympathisanten zoals Raf Wils, Guy Mateusen en Johnny Dondeyne. Ze zijn meer dan welkom, want ze betekenen nieuw bloed en nieuwe ideeën. Misschien heb jij ook wel een goed idee: laat het ons dan weten. Of wil je daadwerkelijk je steentje bijdragen aan deze vzw met tal van mogelijkheden? Kom erbij: laat je horen.

September is onze feestmaand. Op 11 september verzamelen we om 13 uur op de parking van het sportcomplex 'De hoogt'. Die dag bezoeken we de prachtige St-Pauluskerk te Antwerpen. Deze kerk met prachtige tuin heeft veel te bieden. Samen eens op uitstap, het is eens iets anders. Dus wees erbij om 13 uur aan de parking. We rijden met eigen vervoer. Als je niet over eigen vervoer beschikt of je je liever laat voeren, neem dan met ons contact op en wij zorgen ervoor dat je er zeker bij kan zijn. Het wordt echt de moeite waard.

Voor de late beslissers: er is nog kans om deel te kunnen nemen aan ons geweldig feestprogramma van 18 september. Die dag is het precies 25 jaar geleden dat onze vereniging Heemkundekring Corsendonca boven de doopvont werd gehouden. Dit konden we dus niet ongemerkt laten voorbijgaan. Groot feest dus, met een menu om u tegen te zeggen.

Voor hen die er nog graag bij zijn geef ik hieronder nog éénmaal de gegevens om in te schrijven.

Op zaterdag 8 oktober maken we een natuurwandeling door ons geklasseerd natuureservaat 'De Liereman'. Ervaren gidsen van de vzw 'Bezoekerscentrum Landschap de Liereman' loodsen ons door dit prachtige gebied. We brengen tevens een bezoek aan de Echelkuil en het bijhorende prachtige jachthuis. Een unieke kans om het jachthuis eens te bezoeken. Voor deze wandeling verwachten we wel een inschrijving om het aantal gidsen te bepalen. Lees verder in dit blad hoe je kan inschrijven.

Noteer zeker al 11 november: lezing over het oorlogsverleden en op 25 november een lezing over toponiemen. Meer hierover lees je de volgende keer.

Op 2 december krijg je de kers op de taart. Dan stellen we onze jongste telg voor: 'Van AA tot Zweep', het grote Oud-Turnhoutse stratenboek. Al onze leden en de 170 inwoners die bij de voorintekening hebben ingetekend zijn allen om 20 uur welkom in de raadszaal van ons gemeentehuis. Nadien is er een natje en een droogje, ... en een gezellige babbel om ons feestprogramma '25 jaar Heemkundekring Corsendonca' feestelijk af te sluiten.

18 september
 Samenkomst: 12 uur
 'Priorij Corsendonk'

€ 36 per persoon Uw naam + het verschuldigde bedrag binnen te brengen: 'Hofke van Chantraine' Kerkstraat 46 Ofwel door storting van het verschuldigde bedrag op rekening: 646-6074380-60 In de mededeling vermelden: Ledenfeest + uw naam + aantal personen.

Voor een menu met een waarde van € 76 betaal je slechts € 36

U aangeboden door Corsendonca.

Jan Sels
 Voorzitter

Oud-Turnhout en haar monumenten

Deel III van VII

Bij Koninklijk besluit van 19 januari 1935 werden voor het eerst enkele monumenten in onze provincie onder wettelijke bescherming geplaatst. De mogelijkheid daartoe was voorzien door de wet van 7 augustus 1931, waardoor een kader werd gecreëerd om ons onvervangbaar cultureel erfgoed en landschappelijk schoon te bewaren.¹

Onze gemeente bezit zeven geklasseerde monumenten, die we in deze korte bijdrage belichten, dit in vogelvlucht en in zeven delen naar chronologische volgorde van besluitvorming. Monumenten zijn getuigen van een rijk en waardevol verleden. Een deel dat onze voorouders voor ons hebben nagelaten. Door de klassering van monumenten en landschappen bewaren we het erfgoed voor onze nakomelingen. Tegelijkertijd geven we een erbetoon aan hen die ons het waardevolle geschenk hebben nagelaten.

Voormalige Priorij van Corsendonk

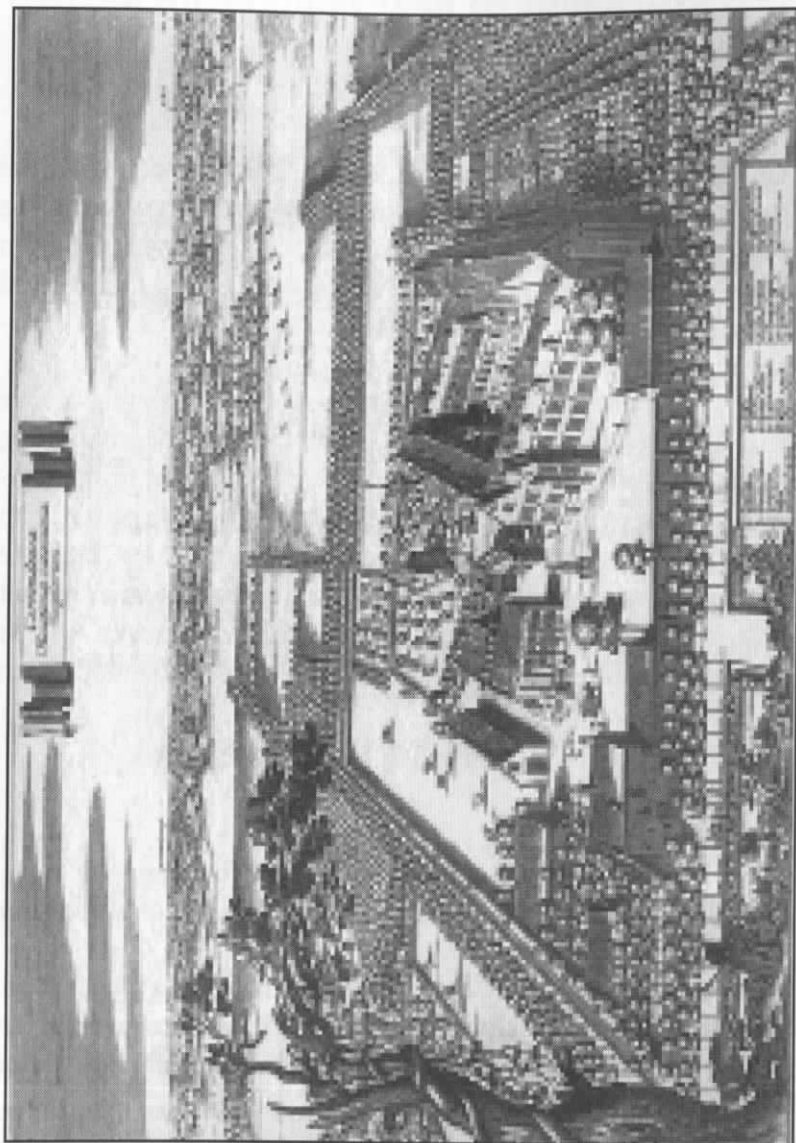
Oud-Turnhout

Corsendonk

MONUMENT, (hoofdgebouw: priorij; bijgebouwen: vrouwen-, kinder- en lekenhuis), Koninklijk besluit van 9 september 1970

Slechts twee delen van de drie vleugels die samen met de kerk het kloosterpand omsloten zijn bewaard. De west vleugel of het Lekenhuis in bak- en zandsteenstijl uit de 16de eeuw bleef

¹ A. Kinsbergen, Gouverneur van de provincie Antwerpen, 'Beschermd Cultuurpatrimonium in de provincie Antwerpen', Provinciebestuur van Antwerpen, Antwerpen, 1990.

Corsendonk, gravure van L. Vorsterman, 1659

onvoltooid. Rond 1660 werd er een traptoren in laatgotische vormgeving aan toegevoegd. In de noord gevel van 1810-1832, met spitsboog- en kruisvensters aan de noordzijde en pandgang aan de zuidzijde, waren calefactorium, keuken en refter ondergebracht.

De oost vleugel gebouwd in 1494 – 1510, met sacristie, kapittelzaal en dormitorium, werd in 1971 – 1975 wegens bouwvalligheid afgebroken. De kerk ten slotte was een zaalkerk met vijfzijdig absceis en verdween rees in 1817. Plattegrond van oost vleugel en kerk zijn in de tuinaanleg aangeduid.

Los van het hoofdgebouw bevinden zich het vrouwenhuis van 1631 en het daarbij aansluitende kinderkuis, verder het knechtenhuis uit de jaren 1536 – 1538 en de infirmerie uit dezelfde periode waarvan echter enkel de zogenaamde pesttoren bewaard is.

De schuur is het enige restant van de nijverheidsgebouwen. Het mooi aangelegde domein is volledig omringd door een gracht en gedeeltelijk ommuurd.

De priorij werd op het einde van de 14de eeuw gesticht als klooster van de orde van reguliere kanunniken van Sint-Augustinus. Kort daarna sloot het aan bij het kapittel van Windesheim.

De religieuze gemeenschap kende haar grote bloei in de 15de eeuw en het begin van de 16de eeuw en een heropleving na 1610. In 1784 werd Corsendonk opgeheven, in 1799 verkocht als nationaal domein. In 1869 werd het hoofdgebouw tot een kasteel verbouwd.

De restauratie van 1971 – 1975 bracht de restanten van de priorij in hun oorspronkelijke staat terug. Het complex fungeert sindsdien als een internationaal conferentiecentrum.

Jan Sels

Op het einde van de 19de eeuw schreeft Priester Lodewijk

Corsendonk vóór de restauratie

Corsendonk na de restauratie

Familie van der Beken-Pasteel

Van der Beken-Pasteel – Van der Bekenlaan

Onze Van der Bekenlaan is niet zo maar een gewone straat. Ze begint aan de voet van het geklasseerde oude gedeelte van ons gemeentehuis, en loopt kaarsrecht naar één van de oudste Kempische gotische torens, de toren van de geklasseerde Sint-Bavokerk. De grondvesten van deze toren dateren van de 14de eeuw. Hoe je de straat ook inrijdt, recht voor je heb je steeds een monumentaal gebouw met geschiedenis. Ook de straatnaam zelf heeft zijn verhaal. Het woord 'laan' slaat terug op een weg met één of meer rijen bomen beplant. Bij de aanleg van de weg (begin 20ste eeuw) kreeg de straat een aanplanting van wilde kastanje en inlandse eik. Later werden deze bomen vervangen door bolacacia. Deze werden in de jaren '70 op hun beurt ver-

De 'Van der Bekenlaan' rond 1920

Petrus Josephus Franciscus Joannes Van der Beken-Pasteel

°Aarschot, 17 december 1795

†Oud-Turnhout, 6 oktober 1868

vangen door meidoorn. Nu wordt er weerom stevig gewerkt in de straat, de bomen zijn weer gekapt en straks hebben we weer een nieuwe laan met nieuwe jonge bomen.

Verder zit er in de straatnaam de naam Van der Beken zich verscholen. Niemand zal er allicht aan denken als men deze straat passeert, maar ook deze naam heeft zijn geschiedenis. De straat dankt haar naam aan de eerste burgemeester Van Oud-Turnhout, namelijk Petrus Josephus Franciscus Joannes Van der Beken-Pasteel. ° Aarschot 17 december 1795, † Oud-Turnhout 6 oktober 1868. Deze Van der Beken-Pasteel was eigenaar van het Landgoed en bijhorende voormalige Priorij Van Corsendonk. Hij is één van de grondleggers van onze gemeente, een voorvechter van het streven naar een zelfstandige Oud-Turnhout.

De familie van der Beken

Na het overlijden van Petrus Josephus Delhulvenne op 24 april 1824 kwamen de eigendommen van de priorij Corsendonk in handen van Augustinus Philipus Van der Beken-Pasteel, advocaat en later schepen van de stad Antwerpen. In 1830 kwamen de goederen in het bezit van zijn broer jonkheer Petrus Josephus Franciscus Joannes Van der Beken-Pasteel, licentiaat in de rechten, de latere burgemeester van ons dorp.

Er was echter nog een derde broer met enig aanzien, nl. Michael Alexander Joseph Van der Beken-Pasteel.

Jhr.Mr. M.A.J. van der Beken-Pasteel

Hij werd geboren te Leuven. Hij doorliep een rechterlijke loopbaan en werd uiteindelijk (in 1838) president van de rechtbank in Eindhoven. Hij was eigenaar van de heerlijkheid Aalst en

Michael Alexander Joseph Van der Beken-Pasteel

°Leuven, 11 maart 1789

+Stratum (N.Br.), 2 september 1864

<http://www.parlement.com/9291000/biof/00083>

werd door de landeigenaren in 1823 tot Statenlid gekozen. Later had hij zitting voor het ridderschap, nadat hij in 1822 in de adelstand was verheven. Hij woonde na 1853 geen enkele vergadering meer bij. Hij was liberaal (katholiek) en bestuurd in de periode van 1849-1859 en was lid van de Eerste kamer. Als Eerste-kamerlid was hij erg veel afwezig

Voornamen:

Michael Alexander Joseph

Personalia:

Geboren te Leuven, 11 maart 1789

Overleden te Stratum (Nederland) 2 september 1864

Levensbeschouwing:

Rooms-Katholiek

Loopbaan:

- advocaat in de Zuidelijke Nederlanden
- advocaat te Eindhoven van 1808 tot 1828
- adjunct-houtvester, van 1818 tot 1 augustus 1852
- lid Provinciale Staten van Noord-Brabant voor de landelijke stand, van 1823 tot 1829
- lid Provinciale Staten van Noord-Brabant voor de Ridderschap, van 1829 tot 1848
- rechter Arrondissementsrechtbank te Eindhoven, van 1828 tot 16 september 1838
- president Arrondissementsrechtbank te Eindhoven, van 16 september 1838 tot 2 september 1864
- lid Eerste Kamer der Staten-Generaal voor de provincie

CORSENDONCA

Noord-Brabant, van 13 februari 1849 tot 20 augustus 1850

- lid Eerste Kamer der Staten-Generaal voor de provincie Noord-Brabant, van 7 oktober 1850 tot 19 september 1859

Nevenfuncties:

- lid college van regenten Huis van Arrest te Eindhoven, vanaf 21 juli 1830 (onafhankelijkheid van België)
- lid Raad van Commissarissen Maatschappij van Brandverzekering voor het Koninkrijk der Nederlanden te 's-Hertogenbosch.

Opleiding:

- rechten Universiteit te Leuven (doctoraal)

Activiteiten:

- sprak eenmaal (in 1850) bij een verslag van de commissie voor de geloofsbrieven
- bezocht sinds 1853 geen enkele vergadering

Wetenswaardigheden:

- Zijn vader was raad van Stad en lande van Aerschot en secretaris van Stad en lande van Aerschot

Verkiezingen:

- Stelde zich in 1859 niet meer herkiesbaar

Ridderorden:

- Ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw, 1835
- Commandeur in de orde van de Eikenkroon, 1850

CORSENDONCA

Predikaten, adellijke titels:

- Jonkheer, 17 oktober 1822

Bezit van heerlijkheden:

- heerlijkheid Aalst, vanaf 1823 (gekocht met vele landerijen)

Publicaties, bronnen:

- Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, dl.VIII, 68

Familie:

Naam vader:

Jhr.Mr. Jacob Joseph van der Beken-Pasteel ° Aerschot, 1758

Naam moeder:

Jeanne Richarde Josephe de Grez ° Brussel, 17 juni 1760

Samenlevingsvorm:

Gehuwd te Eindhoven, 19 september 1816

Naam partner:

Mw. Maria Aldegonda Smits

Kinderen:

Kinderloos

Beroep vader:

- Jurist
- Raad van Aerschot
- Secretaris van Aerschot

Familierelaties:

Schoonzoon van JJ Smits, buitengewoon Tweede-Kamerlid.

De naam van der Beken-Pasteel is een samenvoeging van familienamen.

De grootouders van onze 1ste Burgemeester waren: Arnould Joseph Van der Beken en Elisabeth Pasteel.

Marc Berrens & Jan Sels

OBIIT Van der Beken-Pasteel

Oktober wandelmaand

Wandeling doorheen de Liereman

Met bezoek aan het jachthuis

08 oktober!

Om 13.30 uur

Vertrek: 'Bezoekerscentrum Landschap de Liereman'

Naar aanleiding van ons jubeljaar, gaan wij, heemkunekring Corsendonca' op acht oktober wandelen in het natuurreservaat De Liereman Oud-Turnhout. De liereman is een erkend natuurreservaat van 297 ha. Groot op het grondgebied van de gemeenten Oud-Turnhout en Arendonk gelegen. Het gebied bestaat uit een afwisseling van natte en droge heide, gagelstruweel, elzen en wilgenbroek, eikenbos, berkenbos, dennenbos, grasland en weidevogelgebied. In dit waardevolle natuurgebied is er een leefgebied voor heel wat soorten dieren en planten. De grote soortenrijkdom is te verklaren vanuit de verscheidenheid van de aanwezige biotopen.

Tijdens onze wandeling worden wij gegidst door ervaren gidsen.

Tevens kunnen wij uitzonderlijk het gebouw gelegen in de Echelkuil bezoeken. We zullen wij worden daar ontvangen door een familielid van de familie Misonne. De familie Misonne is de vroegere eigenaar van het gebied 'De Echelkuil'

De wandeling is ongeveer 4 km en duurt ongeveer 2,5 uur. We vertrekken te 13,30u aan het bezoekerscentrum Landschap de Liereman, Schuurhovenberg 43, 2360 Oud-Turnhout.

De deelname is gratis

Om praktische redenen, aanvraag aantal gidsen enz, vragen wij U om uw deelname te bevestigen ofwel bij:

het Bezoekerscentrum De Liereman 014/429966

of via mail: bc.deliereman@natuurpunt.be

of bij Bea Geudens coördinatrice van het Hofke van Chantraine, toerisme, heemkunde,
Kerkstraat 46, 2360 Oud-Turnhout, 014/479494

of via mail: toerisme.heemkunde.ot@skynet.be

U kunt inschrijven tot 5 oktober 2005

Onze bestuursleden Roger Haeseldonckx & Leo Van Hooghten zullen uw gastheer zijn. Na de wandeling kan U nog wat napraten en iets verbruiken in het bezoekerscentrum.

Van harte welkom.

Adriaensen het roversverhaal 'Kristiaan Seym' dat zich afspeelt rond Corsendonk . Het is een verhaal waarin een Limburgse jongen ontvoerd wordt door de bende van Zwarte Trien.

Wij brengen u het verhaal van Kristiaan Seyms, zoals het verschenen is in het Aankondigingsblad in 1930, in enkele afleveringen in ons tijdschrift..

Kristiaan Seyms

Een verhaal uit de Kempen

I. Hoofdstuk

Het was in de maand October 1670; bij pachter Kaes op de Corsendonckse hoeve waren twee vrouwen met het gewone huiswerk bezig.

- Beth, sprak zij die de meesteres scheen, ik wilde wel dat ons volk hier ware: de avond begint te vallen en wij zijn hier slechts onder ons tweeën. 't Is mij alsof er een ongeluk boven ons hoofd hing. De mannen die hier zolang rond de hoef gezweefd hebben boezemen mij schrik in.

- Zij gerust, bazin, antwoordde de meid; ginder komen Trien en Anna met de koeien uit de wei, en het zouden nog al twee struise kerels moeten zijn om vier boerinnen gelijk wij te overrompelen. Die vreemdelingen kunnen brave mensen zijn. Het is vandaag Retiemarkt, waarschijnlijk waren het boeren, die naar huis trokken en onze hoef bewonderden, want onder ons gezegd, zulke hoeven bestaan er niet veel.

- Het kan zijn, Beth, maar 't waren mogelijk ook dieven. Misschien hebben wij gezelschap. Wat wordt de wereld toch slecht!

Eertijds zou een arme mens, bij wintertijd, uit nood wel wat voorraad gestolen hebben, en hier aan deze kanten gebeurde dat nog niet; de arme mensen krijgen immers alles overvloedig in 't klooster; maar nu, ofschoon de zomer nog niet in het land is, hoort men slechts van moorden en roven. Met het laatste onweder is broeder Antoon hier komen schuilen; hij heeft mij gezegd dat op het dorp van mijnheer den Prior, aan de stede-kanten, in ene hoef alles geroofd en vermoord is geworden! Ondertussen waren de koeien op stal gebracht en Beth ging hare medemeiden het vee helpen verzorgen, terwijl vrouw Kaes de boekweitpap voor het avondmaal bereidde.

Eén uur later zat geheel het gezin aan de eettafel.

- Jongens, sprak de vrouw, er zal dezen nacht moeten gewaakt worden, ik ben ongerust; daar hebben twee kerels, die niet veel te betrouwen schenen, rond de hoef gezworven; zij spiedden alles zo af; ik vrees dat men ons zou kunnen bestelen.

- Toe, toe, zegde de pachter, wie zou hier komen stelen? Wij zullen gerust gaan slapen; alles wel gesloten en dan...

Zeg wat ge wilt, baas, viel de schaapherder in de reden, ik hou het met de bazin; al ging iedereen slapen, ik zal waken.

Allen borsten uit van lachen toen de bultige herder sprak van te waken. Een goed gedacht, meende de voerman, als de dieven u zien, zullen zij u voor een spook nemen en dan gaan zij zeker lopen.

- Schertst maar, jongens, hernam de scheper, maar ik ben al enige jaren langer op de wereld, ik ben getuige geweest van droevige voorvallen, en zo ge wist wat ik weet!...

- En wat weet gij zoal dat wij niet weten oude ongeluksvogel?

- Indien 't belang mijner meesters niet in 't spel ware, zou ik na al dat schertsen zwijgen; doch de bult heeft nog een trouw hart, ik zal zeggen wat ik weet!...

- Zeg op, Hansken, sprak de boer, en gij, jongens, laat dat spotten daar.

- Toen ik met de schapen op de heide was, hernam de bultenaar, is de scheper van Hein Mertens van Terloo bij mij gekomen; volgens hij mij zegde zijn de ossendrijvers van Oosteloo in den morgen bij zijnen boer geweest...

- Zijn de ossendrijvers dan dieven?... onderbrak een knecht.

- Zwijg, lange zwikzwak, snauwde de kleine hem bitsig toe; ik zeg niet dat de ossendrijvers dieven zijn, het zijn deftige kooplieden, ik zeg dat ze bij Hein Mertens geweest zijn...

- En hebben ze daar beesten gekocht? vroeg nu een andere.

De bultenaar scheen op die onderbreking geen aan dacht te geven en ging voort : nu, die ossendrijvers hebben verteld dat er verleden nacht te Geel, op Zandhoef, lelijke dingen gebeurd zijn.

- Op Zandhoef? vroeg de koewachter, daar, waar wij verleden week "rooiken" geleverd hebben, bij Peeter Willems?

- Ja, bij Peeter Willems zaliger, zegde Hansken met nadruk.

- Bij Peeter Willems zaliger? vroeg de pachter, is de man dan dood?

De bultenaar zag zegevierend rond, zijn verhaal begon indruk te maken; met angstige nieuwsgierigheid staarde men hem aan. Dan verhaalde hij : ene roverbende is in Zandhoef gedrongen en heeft er alles vermoord en geroofd. De binders hebben zich na de misdaad op mik en eierkoeken met zoete melk vergast. volgens men uit de drinkkommen kon opmaken, moeten zij ten getalle van acht geweest zijn. De boosdoeners moeten iets hebben om de honden te verleiden, want een werkman, die in de buurt woont en van de tandpijn gans den nacht was wakker gebleven, heeft niets gehoord.

Er heerste een ogenblik doodse stilte.

- De Heer hebbe de zielen der ongelukkige slachtoffers, zegde eindelijk pachter Kaes; doch kent men de plegers dier ijselijke misdaad niet?

- Gisteren, hernam de herder, heeft met ten gehuchte Hadschot een man gezien, die al dikwijls de strop verdiende, maar die steeds de handen van den drossaard ontkwam; hij wordt sterk verdacht het hoofd der bende te wezen en de drossaard heeft honderd vijf en twintig gulden uitgelooft voor die hem dien kwaatdoener zal leveren; het moet een zekere Doppers zijn. Nu begon Beth de meid luid te snikken. Pachter Kaes, die de reden dier droefheid kende, en toch verderen uitleg over de misdaad van Geel en over de onrust zijner vrouw en zijns herders hebben wilde, beval haar slapen te gaan, en wenende verliet Beth den haard.

Toen de meid weg was, sprak de pachter : hoort eens, jongens, spreek hier den naam van Doppers niet meer uit, wij mogen een goed hart gelijk ons Beth niet pijnigen.

- Heeft Beth dan enige betrekkingen met dien booswicht gehad? vroeg een andere meid.

Ik zal u de geschiedenis van Doppers vertellen, hernam Kaes. Die kerel is van goede afkomst, zijn vader woonde op de Kievermontsche hoef te Geel, maar ongelukkiglijk de oude Doppers was een drinkebroer, hij verloor vroegtijdig zijne vrouw, het beste mens van de wereld, die hem nog al kon bestieren. De jonge Doppers, die, toen hij zijne moeder verloor, nog maar tien jaren oud was, groeide dan in het wild op, en wanneer zijn vader, dronken zijnde in molenwiel versmachtte, stond hij, ofschoon slechts negentien jaren oud, als een kerel die voor alles in staat was, geboekt.

Doppers, nu alleen in de wereld, trouwde kortst daarna, maar toen het weinige, dat zijn vader hem had achtergelaten, verteerd was, liet hij zijn vrouw en zijn kind aan de armoede over; hij zelf

verdween en begaf zich bij de beruchte bende der Landsheren (¹). Zijne misdaden golden hem een brandmerk en naderhand heeft hij dikwijls den dood verdiend.

Weinigen tijd nadat de rover zijne vrouw verlaten had, stierf deze. Haar kind werd door een brave weduwe opgevoed en het bleef bij zijne weldoenster zolang deze leefde. Dat kind is onze Beth. Nu weet ge waarom de ongelukkige weende; doch ik verbied u er haar een woord van te reppen, zij is zelf het slachtoffer van haar vaders boos gedrag; wij mogen dus haar lijden door bittere en onverdiende verwijten niet ondraaglijk maken.

II. Hoofdstuk

Toen de verstomming, door het verhaal des pachters veroorzaakt, voorbij was, beval deze aan zijnen scheper van uit te leggen hoe de moord, op Zandhoef gepleegd, hem deed vrezen voor den nacht; want, zegde hij, al zijn de dieven in Zandhoef gedrongen, dit is geen reden om te denken dat zij ongetwijfeld dezen nacht hier op Corsendonck nieuwe misdaden willen plegen.

- Om u de reden mijner onrust te doen verstaan, hernam de scheper, moeten wij enige jaren achteruit gaan. Ik ben eens getuigen geweest van een wraakroepend misdrijf.

- Maar, jongen, wat verband kan er zijn tussen dat misdrijf en den mogelijken aanval op de hoef? meende de meester.

¹ In vroegere eeuwen waren er verschillende benden, meestal uit leurders en vreemd schuim samengesteld, die de wegen zeer onveilig maakten en dikwijls de afgelegen hoeven aanvielen en uitplunderden. Tusschen deze waren in de zeventiende eeuw de Landsheeren, de Hussen en de Egyptenaren of Heidenen van de meest geduchten.

- De zaken hangen dikwijls zo aardig aaneen. Wanneer ik alles zal verteld hebben, zult gij wel zien dat mijne vrees gegrond is; ook heb ik aan Jan Stessens van Kathijnen gezegd, dat hij in 't voorbijgaan de boeren der andere hoeven van Corsendonck en van zijn gehucht zou verwittigen.

- Vertel maar op, kleine, de avond zal er mee doorgaan, zegde de voerman, een grote liefhebber van verhalen bij het ketelvuur.

- In mijne jonkheid, hernam de herder, woonde ik verscheidene jaren bij Willem Seyms, een rijken boer, buiten de Budelsche poort te Hamont. Seyms had maar één kind. Ik had hem zeer lief, dat arm Kristiaantje. Vond ik ergens eieren of jonge vogelen, dan waren zij voor hem. Gij kunt denken hoe gaarne de knaap mij moest zien; ook ging hij bijna altijd met mij de schapen hoeden, en was ik somstijds buiten zijne weet van huis, dan wist hij mij altoos te vinden...

- En daarom zullen wij dezen nacht bestolen of wellicht vermoord worden? schertste Trien, de koemeid.

- Zwijg, praatster, beet de bultenaar haar toe. De baas wierp een paar turven op 't vuur, schoof een schadde bij, en Hansken vervolgde:

- Het was op den Woensdag na Sinxen, nu vijfen-dertig jaren geleden; ik dreef mijne schapen langs den kant van de Schaft, en ontmoette eenen troep die mij in 't geheel niet aanstond; zij waren twaalf in getal, mannen en vrouwen, en spraken onder elkander een taal, waarvan ik geen woord kon verstaan. Een der vrouwen herkende ik zeer goed voor een Brabantse, die ik, weinigen tijd tevoren te Overpelt had zien brandmerken. Zij was nog al lang, zwart van haar en vel, en scheen ruim vijftig jaren oud. Nu, dit wijf vroeg mij den rechten weg naar Valkenswaard.

- Maar, scheper, bemerkte Kaes, waar leidt gij ons toch henen? Dit alles, dunkt mij, doet niets ter zake.

- Ik kan alles niet ineens zeggen, baas; luister, wij gaan ter zake komen. Dien dag zag ik Kristiaantje niet. Toen ik op de hoef terugkwam, vroeg mij vrouw Seyms waar de kleine bleef.

- Is de kleine naar mij gegaan, vrouw? vroeg ik blijkbaar ongerust.

- Gij moet zo gauw geen kwade gedachten hebben, zegde Seyms, de jongen zal toch op geen windmolen verdrinken; hij zal hier of daar in de buurt zijn blijven spelen; toe, Hannes, ga hem eens zoeken.

Ik ging en vernam slecht dat Kaat Kleppers den kleine gezien had; zij had hem gevraagd waar hij heenging, bij onze Hannes en de schaapkens vogelen zoeken, had hij geantwoord.

Met toegenepen hart kwam ik bij mijnen boer terug, en toen men mij vroeg waar Kristiaantje was, kon ik slechts wenen.

Gij kunt oordelen hoe mijne brave meesters gesteld waren. Is er een ongeluk gebeurd? riepen beiden. Ik verhaalde zo goed ik kon, welke ontmoeting ik in den namiddag had gehad, en wat Kaat Kleppers me over den kleine zegde.

- Door de rovers opgelicht! gilde de arme moeder, en viel in bezwijming.

Van mijn leven zal ik het niet vergeten van wat droefheid en wanhoop ik toen getuige was, ik kan er niet aan denken zonder te wenen. Terwijl de vrouw door de meiden werd opgelicht, stond de pachter, bleek als de dood, ten gronde te staren, en niemand wist een woord uit te brengen. Eindelijk sprak een der knechten:

- Baas, wij moeten het kind redden! Nog vanavond naar Valkenswaard!

In eenigen ogenblikken waren de pachter en den knecht te paard, en reden met lossen teugel naar de aangeduide plaats.

Des anderendaags in den vroegen morgen kwamen zij terug; zij

hadden overal gezocht en inlichtingen gevraagd, doch nergens iets ontdekt; nergens had men 't zij van de bende, 't zij van den kleine Kristiaan iets vernomen.

Wat later hoorden wij zeggen, dat er te Achel op den Roondert een vreemde troep was te zien geweest; zij hadden bij zich een knaapje van zes of zeven jaren, dat bitter weende; het moest ongetwijfeld Kristiaantje zijn.

Zonder toeven sprongen Seyms en zijn knecht weder te paard en reden recht naar den Roondert.

Daar vernamen zij dat de rovers langs 't Eynd en den Wittenberg vertrokken waren. De ruiters vervolgden die richting tot in de Pelterheide, waar men in den avond de vreemdelingen en het kind ook bemerkte had. Men kreeg dezelfde inlichtingen te Lutlommel, van waar de troep dien morgen in de richting van Postel was verdwenen.

In of rond de abdij had men niets vernomen. Seyms en zijn gezelschap keerden een weinig op hunne stappen terug, reden naar Luyksgestel, kwamen te Postel weder, zetten hunne verkenning voort langs Reuzel en Arendonk, reisden langs Schoonbroeck, Retie, Desschel, Mol en Balen, doch alles was vruchteloos; zij moesten eindelijk zonder het kind terug naar huis keeren.

Van den dag dat Kristiaantje verdween, had vrouw Seyms geen gezond uur meer, zij bezweek welhaast aan een hartziekte. De pachter moet nog leven; hetgeen hem bijzonder kwelt, is het ijsselijk gedacht, dat zijn zoon wellicht rover is, dat hij misschien aan de galg zijne euveldeeden reeds heeft geboet. Ik, van mijnen kant, ik kon in die streek, waar ik zo droevige gebeurtenissen zag, niet langer wonen; ik besloot dus naar Brabant te trekken, en zo ben ik te Corsendonck gekomen.

Menige traan was onder dit verhaal gestort; vrouw Kaes had haar Jantje uit de wieg gehaald en op haren schoot gezet, als vreesde zij dat men hem ook zou gestolen hebben.

- Eene schrikkelijke geschiedenis, sprak de baas, maar dit bewijst toch niet dat wij van nacht een roverbende te verwachten hebben.

- Ik heb nog niet alles gezegd, meester. Eer ik dezen namiddag met de schapen uitging, waren er twee mannen die de hoef nauwkeurig afspieden; ik heb ze van uit den schaaftal in 't oog gehouden, en ik zou durven zweren, dat een van die twee mannen Kristiaan Seyms was; het was zo schoon Willem Seyms als ge maar hebben kunt. Een tweede ontmoeting heeft mij ten volle overtuigd dat het geen andere wezen kon.

Toen ik aan het berkenbos kwam, stonden de twee vreemdelingen met een vrouw te klappen; ik herkende heel goed dat lelijk wijf, dat mij over vijf-en-twintig jaar den weg naar Valkenswaard had gevraagd; zij was schier niet veranderd. (1).

Ik kan niet zeggen wat er alsdan in mijn hart omging; ik zag Kristiaantje daar vriendelijk spreken met degenen, die hem naar ziel en lichaam ongelukkig hadden gemaakt. Zie, had ik voor zijne gezellen niet gevreesd, dan had ik hem gezegd wie hij is. Kristiaantje, ofschoon tussen de rovers opgegroeid, zag er niet wreedaardig uit.

De laatste omstandigheden deden den pachter ernstig nadenken. Er dienen maatregelen genomen te worden, sprak hij. Vrienden, ik tel op u.

- Gij moogt op ons staat maken, sprak de voerman, en gij moogt

¹ Van die vrouw vinden wij in een beschuldigingakt de volgende afschil-deringen : Anna Catharina P., redelyck lanck, zwart van hayr en vel, spreekt wals en duyts, is van de bende der LantsHeeren, heeft twee lange quetsuren ende differende brandmerken op haren rugge dewelcke syn uithedaen soodaenighlyck dat met niet en siet als witte placken. Sy is straf van wesen, schynt sestigh jaer oudt, ende volgens haer seggen is sy wel tachtentigh jaer.

gerust zijn ook, wij zijn hier met vijf kloeke mannen...

- En ik dan? onderbrak de koewachter.

- Gij en Hansken kunt onder u twee ook nog omtrent voor eenen man tellen, zegde een andere.

- Hewel, ging de baas voort, op Zandhoef waren de booswichten acht in getal, en waarschijnlijk waren daar vrouwen tussen; met enige voorzorgen zullen wij de schelmen wel keeren.

- En de honderd vijf-en-twintig gulden, die de drossaard uitgeloofd heeft, opstrijken, zegde de scheper.

- Ik zal ook geen ondankbare zijn, sprak vrouw Kaes.

- Tist, beval de pachter, haal de twee bijlen en enige schuppen of riekens; en gij, scheper, haal de honden binnen.

De bevelen werden uitgevoerd. Hansken nochtans had een hond buiten gelaten; hij dacht dat het de rovers aardig zou voorkomen zo er geen enkele hond rond de hoef was.

Nu werden de rollen verdeeld. Vrouw Kaes zou met haren kleine op de kelderkamer gaan, de meiden moesten haar gezelschap houden. De mannen zouden bij den haard waken en de honden doen zwijgen tot den aanval zou begonnen zijn. Eerst deed men volgens gewoonte het avondgebed.

Wordt vervolgd

De oorlog van Jan Van Den Avoort

Deel VII

Vrijdag 11 mei 1945

We staan op en eten onze tarwepap. Het is al half in de voormiddag en alvorens de trek naar Sandau te wagen zullen we eerst eens op verkenning gaan. Het is niet te ver, maar 6 km. We gaan met een man of zes. Dieltjes, Toon, Bertje de Coolen, Kobus en ik. Het zal er het meest om te doen zijn te weten waar en wanneer we over de Elbe kunnen geraken. Maar voor de meeste makkers die meegaan is het om "stomkes" te zoeken want de rookwaar is op. Af en toe zien we dan ook een van de mannen naar een stoemke duiken. Het zijn hier Russische sigaretten met gazetpapier omrolt. En 't zijn goei, zeggen de mannen, nogal grote. Het eerste dorpje dat we tegenkomen is Wulkau op zo'n 3 km van Sandau waar de overzetdiens over de Elbe is. Het dorpje is niet erg stuk geschoten, al heeft het onder de Amerikaanse kanonnen gelegen. Het is geheel met rode vlaggen versierd.. Het dorpje is onder bezetting van Stalins soldaten. Het enig dat ge hier dan ook ziet bewegen zijn Russen en kiekens. Burgerbevolking, niemand. We treffen er enkele Hollanders aan, waar we naar toe gaan om uitleg te vragen. Ze geven ons niet veel moed. 100 Meter verder zeggen ze is de Russische wacht, die niemand doorlaten in de richting van de Elbe. Zij werken hier bij een boer voor eten en voor de rest wachten ze maar af. Nu we toch hier zijn willen we ook de Russische wacht eens uitproberen en eens naar de Elbe te gaan zien waar we eens toch zullen over moeten zien te geraken. Al moeten we, als het nodig is, er over zwemmen.

Want bij die Russen blijven we in geen geval. We bereiken de afspanning en willen ze omgaan als onwetende, maar de Rus komt op ons af en zegt. "Stoi"!! We blijven staan want nu nog verdergaan kan ons leven kosten. Een Duitser heeft ons eens gezegd. "Een Duitse wacht roept 3 maal halt en schiet dan in geval men doorgaat. Maar een Rus roept éénmaal 'Stoi' en schiet dan onmiddellijk". Nu we zijn er van op de hoogte. De Rus vraagt naar onze nationaliteit en waar we naartoe willen. Hij geeft daarop te weten dat we terug kunnen van waar we gekomen zijn. De Elbe is niet vrij. En wanneer dan wel? Dat weet hij ook niet. We slagen er nog een gemoedelijk praatje mee tot we ieder een sigaret van zijn tabak aan het draaien zijn. Daarna wandelen we dan maar terug met de gedachte van dan toch maar een paar dagen in Kamern te blijven liggen, en later nog eens terug op verkenning te komen. In de schuur aangekomen staan voor ons de laatste petatten klaar, die we smakelijk naar binnen tasten. De boerin komt ook eens vragen wat er gaat gebeuren met ons. Of we nu vertrekken of niet. We leggen haar de toestand uit. Ook van onze laatste petatten. Ze is vandaag erg moederachtig aangelegd, we mogen al dadelijk een zak petatten, die in het stro ligt hebben, en opeten. "Altijd tarwepap is niet goed", zegt ze. We bedanken er haar voor en bieden ons aan als ze soms eens hulp nodig heeft voor het een of het ander. Ze laat dan horen dat er een pomp niet goed werkt. En dadelijk is Bertje en Schimmel en de Peeters klaar om naar de pomp te gaan zien en ze te repareren als ze dat kunnen. Wat hun nog lukt ook. De boerin komt ons verder meedelen dat hier in het dorp 2 bakkers zijn waar andere vluchtelingen op doorgang een half brood kunnen kopen. Wij kunnen het ook eens proberen, zegt ze. Dat zullen we dan ook doen. Bertje en Schimmel zijn reeds weg en komen bij de eerste bakker aan.

Een Pool die zich heeft laten Duits maken en er de bakkerij doet met een vrouw wiens man soldaat is. Bertje en Schimmel krijgen samen één brood. Het ging goed, zei Bertje. Anderen gaan ook proberen. Peeters en Toontje gaan ook en brengen ook een brood mee. Bertje en Schimmel gaan naar de 2de bakker. Bertje heeft zojuist van een Russisch soldaat een briefje van 50 geallieerde Reichmark gekregen. Daar gaat hij de bakker eens mee betalen, zegt hij. Ze brengen nu ieder een brood mee van 1500 gram, voor 50 mark dus. Peeters heeft ook nog 20 mark. Hij en Toon ook weer daarheen en krijgen er ook eentje. Er is dus brood te eten vandaag. Ik heb ook nog 2 briefjes van 5 geallieerde marken en Kobus en ik gaan ook proberen. Er liggen bij de bakker Russen ingekwartierd en de bakker is bang. Daar wij zo kort achter onze makkers voor brood komen wil hij ons eerst geen brood geven. Hij heeft niets meer, zegt hij. Ik zeg dat een Russische officier ons naar hier heeft gestuurd en ons geld heeft meegegeven. Ik laat hem het 5 mark briefje zien. Nu krijgen we een brood. Ik vraag hem hoeveel het kost, hij weet het niet, zegt hij. Een Rus heeft ons in het oog en vraagt hem hoeveel vroeger een brood koste. 0.50 mark antwoordt de bakker en vooruit ik krijg een brood voor een halve mark. En nu moeten we weg van de Russen. Dat steekt Bertje wat tegen. Hij kreeg maar twee broden voor 50 mark en ik een voor een halve. Die bakker is niet juist zegt Bertje en ik moet geld terug hebben van mijn 50 mark. Bertje en Schimmel gaan terug naar de bakker en krijgen 20 mark terug en mogen morgen nog een brood komen halen. We hebben nu brood te eten. Vervecken en Dieltjes brengen tegen de avond ook nog een brood mee. Alles voor de gemeenschap. De dag loopt ten einde. Deze middag was het laatste eten op. Nu bezitten we weer een zak aardappelen, 7 broden en 2 emmers afgeroomde melk, buiten onze wagenvoor-

raad die we eerst in geval van nood willen aanspreken. Kobus en ik spelen nog enkele deuntjes op de mondharmónica buiten op een bankske op straat. De andere makkers zingen mee of zoeken stoemkes voor het "Kommandantur", en de Coolen is een praatje aan 't slagen geweest met de oudste dochter van de Magenburgers. Het is heel dikke vrouw van rond de 30 jaar. Ze heeft hem zo van alles verteld. Hoe ze naar hier gekomen waren voor de Amerikaanse bombardementen op Maagdenburg en wat ze meegemaakt hebben toen de Russen ons dorpje, waar we nu verblijven, innamen. Ze willen hier ook zo rap mogelijk weg, naar de Amerikanen aan de overzijde van de Elbe. Maar ze betrouwd de toestand niet goed. Volgens haar spreken zou er een overeenkomst zijn tussen de verbondenen waarbij de Russen zich zullen moeten terugtrekken tot over de Oder. Vanaf Stettin langs Frankfurt en Breslau. Doch alles laat voorzien dat ze dat niet van plan zijn. En zo denken wij er ook over want de Russen breken alles wat planken heeft af. Waar, waarop of hoe ze die vinden, speelt voor hen geen rol. Of dat nu een schuur of een weidestal is het maakt hen niets uit zelfs karren worden afgebroken. Met dat materiaal bouwen ze woninkjes in de bossen. Hele kampen trekken zijn zo op Ze zijn weliswaar mooi in orde en met stijl gebouwd. Vele zijn versierd met metershoge foto's van Stalin en met vlaggen met hamer en sikkel er op. Ze zegt verder dat het wel wapenstilstand is met Duitsland, maar dat de oorlog zal voortgaan. Nu tussen de geallieerden en de Russen. Wij zijn er ook niet gerust in en vrezen hetzelfde. Met de Duitser waren we niet goed af. Doch met die Russen daar, daar zien we ook niets goed in. We wachten dan maar af wat het de 15de mei zal gaan worden. Met deze verwarrende gedacht kruipen we weer naar boven naar onze slaapstee in het stro.

Zaterdag 12 mei 1945

Het is mooi zomerweer en het zal weer warm worden vandaag. Om negen uur slaan we ons rantsoen brood naar binnen. Droog, met melk als drank. Maar het is 750 gram brood en dat is al veel waard. We gaan ons eens fris wassen en lopen allen rond met ons bovenlijf bloot. We moeten er als gezonde bruine kerels uitzien eens als we België binnen komen. Maar de vraag van ons allen is; wanneer??? Want onze reis vlot niet zoals we verwacht hadden en we snakken allen naar huis. We schillen ons twee emmers petatten voor vanmiddag. Kobus en Vervecken zijn de koks en ik moet muziek spelen terwijl Sluis de koolrapen klaar maakt als groente bij de petatten zo gaat dat plezanter. Er wordt gezongen en gelachen en er worden ook allerlei fratsen uitgehaald. Als we met dit werkje klaar zijn gaan we naar het dorp om te zien of we enkele nieuwtjes kunnen opvangen. Maar voor de meeste mannes is het hoofddoel "peukjes" zoeken. Rond 14 uur komen we terug en slaan ons portie eten binnen. De koks hebben er een speciale van gemaakt. Ze hebben de petatten als ze gekookt zijn in een have emmer afgeroomde melk gekapt en er een dikke brei van gemaakt. Daaronder hebben ze dan de koolrapen gedaan. En of het smaakt. "Beter dan petatfrit thuis", zeg de Toon. Hij kan evenmin als ik en de Miel zijn schotel binnen krijgen zoveel ligt er op. Peeters en Sluis, de grootste eters, slaan ook onze overschot nog naar binnen. Ze doen het wel voor de smaak maar ook om het meest. Als we alles binnen hebben zegt er geen enkele nog iets. We kunnen niet meer. Met een buik als een brouwer kunnen we ons nog juist in 't stro laten vallen, waar we dan een lekker poosje doen tot een uur of 19. Dan worden we wakker gemaakt om weer te gaan eten. Nu is het tarwepap omdat volgens dat de koks verklaren, er niemand thuis was of in staat was om weer petatten te schillen. Ze zeggen

erbij dat indien wij voor voorraad zorgen, zij ons dood zullen voederen met eten en smakelijke gerechtjes. Bert en Schimmel en de Peeters met Toon en Miel gaan voor brood uitzien en ze brengen er ook mee. Piet en ik gaan naar de melkerij voor een emmer bottermelk waar we dan vannacht platte kaas van zoeken te maken zodat we morgen vroeg iets te smeren hebben op ons brood. Het kost niet veel moeite om er aan te geraken. Alleen de kosten van een praatje met de melkboer over onze belevenissen. Hij geeft ons de raad om naar de Commandant te gaan voor een bewijs en een lijst van onze familie, zodat we dan iedere dag ons rechtmatig rantsoen zullen krijgen. Hij geeft ons de bottermelk zo wel zegt hij, maar hij heeft schrik van de Russen indien er reclamatie van zal komen. We beloven het hem en daarmee mogen we dan morgen weer terug komen voor "kwark" (platte kaas) wat we dankbaar aannemen. We wensen hem goede avond en gaan terug naar ons "Heimat" waar het weer lustig aan toe gaat. De mannen die gaan "Bukken" zijn, laten hun vondsten zien. Er zijn een paar grote sigareteinden bij die goed zijn om drie sigaretten van te maken. Een van de makkers heeft een rol W. C. papier kunnen bemachtigen, mooi wit en dun en kan prima voor sigaretten papier dienen, beter dan een gazet. Schimmel en Bertje zijn ieder aan één ei geraakt en dat moet er nog aan vanavond. Schimmel en nog enkele andere makkers moeten nog eens gaan "bukken". Maar het is nu niet om peukjes te gaan zoeken, maar om de broek uit te doen. Die ziekte zit er weer geweldig in. Dat komt van de petatten en dat melk te drinken. Als dit alles voldaan is kruipen we weer in ons bed. Het is nog wat te vroeg om de slapen en er wordt nog veel gezongen en verteld in het bed tot dat de één na de ander ten slotte in slaap valt.

Zondag 13 mei 1945

Half in de voormiddag zijn we allen beneden. Vol plezier wordt het dagelijks werk aangepakt; petatten schillen en peekens kuisen die we van de boerin krijgen en 2 man gaan zorgen voor hout. Ze breken een bunker af en kappen het hout klein. Daarna begint het zondagstoilet. Het is vandaag zondag, er wordt over een mis gesproken, maar we kunnen er niet heengaan. Toch schieten we vandaag onze beste broek aan, méér niet. He wordt nog te warm vandaag. Alleen tegen de avond doen we een zondags hemd aan. Want we gaan het dorp eens goed afzien. We zouden graag eens een pintje willen drinken en als er eens muziek moest zijn en jonge meisjes. Misschien komen ze vandaag eens los met de zondag. Niet om er een te zoeken, maar om de jonge soort ook eens te zien. Als we dan 's middags na ons middageten ons middagdutje gedaan hebben, wandelen we af. Enkel blijven thuis. We trekken door de hoofdstraat langs het "Kommandantur", waar een paar Russische burgers, die dienst doen als hulppolitie, met een revolver naar de mussen zitten te schieten zijn. We komen aan het protestantse kerkje, dat sinds de bezetting van de Russen geen dienst meer heeft gedaan, en zien dat er een 15 tal verse graven bijgemaakt zijn op het kerkhof. Het zijn slachtoffers van de voorbije veldslag. Naast de kerk is er een café. Er is echter niets te zien binnen en we gaan eens door de ruiken kijken. Door het lawaai van de hond achteraan, komt er een man zien. We vragen hem of er bier te krijgen is, waarop hij antwoordt dat hij ons daar niet aan kan helpen daar de Russen het allemaal opgezopen hebben, en vers bier is er niet te krijgen. Dan gaan we maar verder en belanden we in een doodlopend straatje. Daar en niemand te zien is kruipen we maar over de poort. We gaan over het erf en zo de hof in, precies of dat dit allemaal van ons is, en dat we eens naar de salade en zo in de hof gaan kijken. Zo gaan we

langs de rand van het bos naar een andere straat en komen langs het huis van de burgemeester die druk in gesprek is met enkele van zijn mannen. Overal hangen nog propaganda plakbriefjes uit de Nazi tijd dat Duitsland niet vernietigd zal worden door de Russen en nog meer van die dingen. We wandelen verder over de steenweg langs de 2 bakkers en komen zo langs achter terug thuis. Geen enkel jong meisje gezien en ook geen andere mensen buiten de burgemeester en de Russen. De mensen van het dorp zijn te bang voor de Russische soldaten. Ook wij hebben er, zonder het zelf te willen, gezag over. We zouden anders wel eens graag met hen willen praten. Als we allen weer bijeen zijn begint ons dagelijks gezamenlijk praatje weer over alles en nog wat en over allerhande onderwerpen. Jefke Coolen zijn haar moet afgedaan worden, zegt hij, en wie gaat dat doen. Niemand schijnt er iets van haarknippen af te weten. Een machientje hebben we wel. De Stan heeft het onderweg eens meegepakt. Ik stel voor om ze morgen af te snijden. Met de waarschuwing dat ik het allen maar kan van het te zien doen. En dat het risico er in zit dat het zo maar half en half zal zijn. Jefke gaat er toch mee akkoord. Ze moet er af, zegt hij, zo kan ik niet thuis komen. Waarmee ze allen eens moeten lachen, omdat we niet meer geloven kunnen dat we zo dicht bij huis kunnen zijn. Kobus zet zijn avondconcert weer in, op algemene aanvraag, met een Hollandse march waarin we in België een wijsje op geleerd hebben van:

Hoelang zal dat nu nog duren,
 Hoelang zal 't nog zijn,
 Dat we moeten werken
 In de rotzooi van Berlijn
 In de rotzooi van Berlijn.

Dat we dan ook allen mee zingen en zo volgt het enen liedje na het andere tot we ook ouder zijn geworden in dit eigenlijke leven

vol dromen en hoop, die feitelijk niets is voor ons. Het maakt ons toch gelukkig omdat ik en Toon, die naast me ligt, over die dingen kunnen spreken. Toontje spreekt ook nu weer over zijn thuis, over zijn toekomstplannen, niet hard meer werken in zijn leven en een staatsbaantje zoeken. En ook over bidden. Dat hij dat nog gedurig doet 's avonds in zijn leger. Veel wel niet, zegt hij. Maar als ge al een paar weesgegroeitjes bid per dag gaat ge nooit verloren. Dat is zijn vast geloof. Nu ik zeg hem dat ik dat ook geregeld doe en zo geraken we beiden in een andere wereld. Den Toon toch zeker want 's nachts is hij volop aan het mompelen over de Elbe en nog meer.

Maandag 14 mei 1945

Het is negen uur als ik opsta. De andere mannen zeggen eerst een goedmorgen, en beginnen dan over mij rug te kammen over dat lang slapen al moeten ze toegeven dat ze seffens zelf terug kruipen iets wat ik niet doe. Ons 750 gram brood ligt klaar want onze Joz Verdecken verstaat zijn plicht als kok en heeft er voor gezorgd. Platte kaas als smeer en afgeroomde melk als drank. Die magere kost in ons nuchter lijf dat doet ons goed en het eeuwige werk van de dag begint weer, petatten schillen, muziek spelen en praten over een voorgestelde zondag in België. Juist alsof we dat echt beleefden in vroegere tijden. Daarna begin ik met Jefke zijn haar te kammen. Met vele opmerkingen van de anderen. Als ik begin met Jefke zijn haar te knippen in zijn nek zegt Franske Andriessen dat hij het toch beter kan. Ik geef hem dadelijk het hele spel in zijn handen en hij begint. Hij stelt dadelijk vast dat het "zien doen", toch gemakkelijker is dan het te doen. Sluis laat horen dat hij vroeger eens kappersknecht is geweest en hij moet ze

nu verder afdoen. In onze ogen doet hij dat prima zodat hij na Jefke ook mij en nog een paar anderen heeft tot hij geen goesting meer heeft. Veel werken doet hij niet meer, zegt hij. De boerin komt vragen of er iemand goesting heeft om dezen namiddag mee naar het veld te gaan om er de haver te gaan wieden. Toon gaat eens mee, zegt hij. Hij moet maar dadelijk mee gaan om te middagmalen en dan kan hij daarna naar het veld gaan samen met Paul Scharz, een weduwnaar van rond de 45 die met onze boerin zowat verkeert, zouden wij zeggen. Na de middag gaat onze colonne verdeeld uit. De ene groep gaat het dorp in en de andere, Franske en Kobus, gaan het water vlak bij eens afspieden of er geen vis op zit. De Coolen en ik samen met Sluis, niet rokers, gaan de weg op richting Wulkau om naar alles en nog wat uit te zien. Alhoewel geen van ons drie rokers zijn, rapen we toch onderweg de peukjes op voor de mannen thuis. Ik zoek ze voor Toon en Bertje en de Coolen voor de twee koks. Sluis is er vies aan, zegt hij, en daarom raapt hij er geen enkele op maar wijst ze ons wel aan als hij ergens een einde sigaret ziet liggen. Onderweg zien we aan een beekje dat de Russen in volle actie zijn met hun auto's enz af te spuiten met buitgemaakte Duitse waterpompen. Ze lopen met ontbloot bovenlijf rond hun wagens en we kunnen nu zien dat het echte Amerikaans machines zijn aan hun nummers en kunnen ook de letters U. S. A. lezen op de motorkap. Vroeger konden we ze niet goed herkennen omdat ze steeds onder het slijk en modder zaten. Een jonge Duitser van een jaar of 15, die in het huisje verderop woonde, loopt alle camions af en raapte al de maïskorrels op die hij vindt die hij dan dadelijk opeet. Hij ziet er flink uit doch hopeloos Als we een tijdje die mannen wat in hun doening bezig gezien hebben en ook een tijdje de vissen hebben gadegeslagen, die we een beetje verderop

in het water kunnen zien zwemmen, gaan we op ons duizend gemak terug naar onze verblijfplaats. Onderweg bekeuren we de uitgebrande pantserwagens en kanonnen die de Duitsers hier achtergelaten hebben. Thuis begint Kobus en Franske hun visontdekkingen uit te leggen. Het water achter ons is rijk aan vis en Franske is al bezig met een vislijntje aan 't maken van zwart garen met een stuk van een ganzenveder als stopje en een gekromde toespeld als haak. Als aas gaat hij ganzenlever gebruiken. "Morgen eet ik vis", zegt Franske. Hij heeft nu spijt dat hij die prachtige visroede die hij onderweg heeft zien liggen niet heeft meegenomen. En daarmee geraken we in een drukke redenering hoe we vroeger in België gingen vissen waar tenslotte niet éénderde van de hoeveelheid vissen in het water zat dan hier het geval is. Alleen Kobus kan veel visvangsten boven halen uit de Hollandse putten hij hem thuis. En hij laat tegelijk een foto zien van hoe hij 's zondags viste. Met een pet schuin op zijn kop en een goede visroede. Dan delen we onze sigarettenpeukjes uit die dankbaar worden aangenomen door de mannen. Ik leg Toon zijn rantsoen weg want hij is nog niet thuis. Sluis bekijkt de mannen met de peukjes en haalt allerlei vieze verhaaltjes boven van vettige Russensmoelen die aan die eindjes hebben gezabberd enz. De anderen trachten ze toch goed te doen smaken. Ze doen de peukjes los en draaien, de zo vergaarde tabak, in nieuw zuiver gazetpapier, tot een nieuwe sigaret. Ik acht me gelukkig dat ik niet aan 't roken verslaafd ben en dat ik gerust die eindjes die ik vergaard heb kan weggeven. Rond 18 uur komt Toonie aan van het veld. Het ziet er een prachtige atleet uit zo in zijn bloot bovenlijf, en dat weet hij ook. Hij is fier als hij door de boerin wordt binnengeropen om mee te avondmalen. Hij durft eerst niet goed, maar gaat dan toch mee. De boerin vraagt hem of hij morgen nog mee gaat en

of hij een paar kameraden heeft die onder dezelfde voorwaarden willen meegaan. Dan moet hij het weten te zeggen. Dit verhaalt Toon aan mij 's avonds, als we elkaar de belevenissen van de dag vertellen wanneer we naast elkaar liggen in het warme haverstro. Hij is ook blij met zijn peukjes want werken zonder een sigaretje te kunnen roken van tijd tot tijd, is een zware straf, zegt hij. In het begin lachte ik de mannen ook uit, zegt hij, maar nu kan ik het ook niet meer laten. Ik ben er ook schuw op maar ik rook ze toch praat hij verder. Vervolgens heeft hij het over zijn werk van vandaag. "Jan, het is echt goed eten man dat ze daar eten. Vanmiddag patatten met vlees, en goeie soep. Om 15 uur schafttijd met ieder 3 boterhammen goed gesmeerd met vleesworst en leverpastei ertussen. Ik was een heel ander mens" gaat hij al maar door pratend. "Daarbij kreeg ik van den boer nog een boterham bij en een sigaret, en vanavond Jan, heb ik nog zoveel pelkartoffelen met speksaus en zoete melk kunnen eten als ik wilde. Als ik u mag aanraden Jan, gaat dan morgen mee ge zult zien. Daarbij die andere mannen zeggen wel dat ze niet meer werken voor geen enkele Duitser, maar ik hou me zelf in 't oog. Gezond werk in de buitenlucht en de zon en straf eten dat zal andere kerels van ons maken dan luie en papbuikvarkens met dit leven en als we eens niet rap over de Elbe kunnen dan zal het eten dat we nog hebben snel door de keel zijn, en dan". We kunnen het wel pakken waar het is maar dat is de echte tafel niet. Een beetje werken is gezond en daarbij alleen maar na de middag". Daarbij zegt Toon. "Hier is nog veel werk en ik zou genoeg hier willen blijven tot ik rechtuit van hier naar België kan. Het is beter dan rond te dolen zonder vaste uitkomst". Ik geef hem gelijk en zal morgen ook meegaan. Dan heb ik ne maat, zegt Toon. "Naar het schijnt zullen als er van ons mannen een paar mee gaan, ook de dochter van Paul

Schwarz meegaat en de 2 jonge vrouwen van Maagdenburg, dat kan nog plezant worden", lacht Toon. "God weet hoe zien die eruit. Als wij meegaan, durven ze ook naar 't veld gaan, anders niet uit angst voor de Russen die ze gerust op het veld durven te nemen. En hou nu uw gezaag voor vandaag hé Jan" , zegt Toon. (Ik heb bijna niets gezegd en hem altijd maar laten praten). Hij geeft me daarbij nog een stomp tegen de armen en draait zich met een slag andersom. "Slaapwel".

Dinsdag 15 mei 1945

Om een uur of negen sta ik op. Allen zijn bijna reeds te been. Ik breek de morgenstilte met te vragen wie er vandaag de laatste gaat wakker zijn. Nu worden de overige slapers gewekt en ze praten zolang tot ik nog de laatste zou wakker zijn, maar niet de laatste op. Ik geef me maar als de moeder uit Maagdenburg bij ons in de schuur aankomt en ons "gute morgen" wenst. Wij doen het haar evengoed en nemen dankbaar de emmer volle melk aan die ze ons brengt met dubbel doel, en dat gaan we onmiddellijk horen als ze een praatje begint te slaan. Eerst vraagt ze of Toonie goed uitgeslapen is want dat hij gisteren zo hard en goed gewerkt heeft, volgens dat Paul Schwarz haar verteld heeft en ze vraagt wie er vandaag nog mee gaat, ze hebben nog 2 hakken over. Toon stelt mij al voor en de Peeters gaat na een tijdje ook mee. "Ik wil het boerenleven in Kamern ook eens zien", zegt hij. Maar het meest doet hij het, evenals ik en Toon, voor het krachtig eten. Als de vrouw dat hoort is ze content. "Dan kunnen wij ook eens wat geruster op straat komen", zegt ze. En tegelijk kijkt ze al verschrik rond of de muren niet in Russen veranderen. Dan verhaalt ze weer hoe de Russen hier met de vrouwen hebben geleefd en dat zo gauw

wij over de Elbe mogen zij zullen proberen om tussen de rijen van "Ausländer", nu door haar "West-arbeiders" genoemd, mee door te gaan. Zij zal dan ook alle nieuws daarover aan ons mededelen, zegt ze. Waaruit wij kunnen opmaken dat ze met ons meewillen. Dat kunnen we tenslotte niet afkeuren, we begrijpen hun leven hier en dat ze ook liever bij haar man is in Maagdenburg bij de Amerikanen in hun reeds 2 maal uitgebomd huis als hij nog leeft. Doch zij moet ook begrijpen dat wij hen hier zullen laten als wij van de Russen weg mogen zonder Duitsers. Enfin dat zeggen we haar maar niet en als we ze zonder gevaar kunnen meesmokkelen zullen we dat wel doen. Als ze weg is en we onze petatten gaan jassen hebben we het hele regiment op ons kap, omdat we mee gaan werken. Alleen Piet Verbeek verstaat ons en zegt als we nog lang hier moeten blijven zoek ik ook naar amusatie en beter eten. In hun binnensten zouden ze ook wil willen maar ze durven het niet bekennen. Vlak na de middag roept de boerin ons, "Schwarz, geht bald kommen" zegt ze en we krijgen ieder een hak. Dat hebben we vroeger wel nooit gedaan en de hakken zijn een ander soort dan bij ons, doch wij weten aan ons zelf dat als we willen we veel kunnen. In de verte komt een wagen aangeboden en Toon zegt dat dit "onze boer" is. Naast hem zit een vrouwspersoon met een brede zomerhoed en ze heeft een korfje bij. Dat zal de dochter zijn, lacht Peeters. En waarlijk als ze recht tegenover ons komen stopt de boer en groet eerst Toonie en dan ons, vervolgens gebiedt hij. "Liselotte", zijn dochter, om frau Schulse en de anderen te gaan roepen in de keuken. Als die buiten komen kennen we bijna heel de groep, de boerin gaat niet mee vandaag, ook de moeder der Maagdenburgers niet. Doch wel "Liselotte en "Erika", die heel dikke en de 3de de mooiste feitelijk, die naam kunnen we niet juist gevat krijgen.

Het is een mooi gevormde jonge vrouw, achter in de 20 wordt ze door ons geschat. Ze is begaafd beleefd voor zover we ze al kunnen leren kennen en het valt op dat ze zich levenslustig wil voordoen. Maar daar is ze niet de volle echtheid van. Er steekt nog iets anders bij maar dat blijf verder hetzelfde. Daarbij gaat die Poolse jonge vrouw nog mee, haar naam weten we nog niet doch dat ziet er een losbolletje uit en verder nog de Servische krijgsgevangene die hier als knecht is. Die nog geen woord heeft gezegd. Nu we zullen nog wel nader kennis leren maken waarschijnlijk, eens we op het veld zijn.

De wagen rijdt over de kasseien verder de zandweg op en de velden in. De vrouwen zwijgen. Ze zijn vol schrik telkens ze een Russisch soldaat zien naderen. Wij lopen al babbelend naast de wagen.

We vinden ons eigen zelf rare kerels van hier nog te gaan werken, nu uit vrije wil, voor ons plezier bijna, doch met de dringende gedachte van zo aan ander en beter voeding te krijgen. De Peeters verbeeldt zich hier al gewoon. Hij gaat zelfs nog verder en zegt. "Hier kunnen we weer goed opknappen en als we willen misschien nog voor de tijd dat we hier moeten blijven, nog wel een "knap ding" opvrijen. Van ons zijn ze niet bang en ze zullen zich beschermd voelen tegen de Russen als wij er bij zijn". We lachen er eens mee. Zo rap laat een Rus zijn prooi niet los. Om ons met Peeters mee te fantaseren beginnen we al met onze gedachten over de vrouwen die bij ons zijn nu. Die Poolse wordt meteen uitgeschakeld, niet knap genoeg en daarbij ze heeft reeds een kind. Den Toon vindt Erika juist zijn model, zegt hij en ge kunt er mee lachen als ge wilt zegt Toon. Als ik in België kom en ik zoek ooit een lief zal het een dikke zijn. Ik lach er mee en zeg dat ze toch wat té dik is. Dat weet ik zegt Toon. En 't kan me niet schelen als ge later in België tegenkomt

en zult zeggen. "Daar gaat Tonnie met zijn moeder". Peeters vindt Liselotte nog juist iets om mee te gaan. Ze is niet te dik of te dun te jong of te oud. Daarbij ze mag gezien worden en er zitten schalkse streken in vertelt hij. Ik leg verder mijn gedacht uit over die zwarte en welgevormde vrouw. Een echt kunstwerk zeg ik. Nu lachen de 2 mij uit en met een kwinkslag beginnen ze over het lekker eten en de gezonde lucht hier en wat ze thuis zouden zeggen als ze ons hier zo moesten zien gaan. In de velden die we voorbij trekken zien we nu enkele oude boeren, kinderen en ook enkele vrouwen die met een beetje tegenzin hun reeds half verwilderde akkers aan het wieden zijn. Ze doen het omdat ze anders heel in 't kort zonder, en zeker volgend seizoen, eten zullen zitten. Van de Russen verwachten ze geen hulp, integendeel. Aan het groeten tegen onze vrouwelijke medereizigers horen we dat het nog tamelijke jonge vrouwen zijn alhoewel ze er uiterlijk lelijk en verwaarloost uit zien. Dit doen ze met opzet volgens dat de boerin ons heeft verteld. Om also er niet te opvallend en te aantrekkelijk uit te zien bij de Russen. Alhoewel volgens de verhalen die ons al verteld zijn maakt dat voor de Russen niet veel uit. De Russen kijken niet zo nauw, als het maar een vrouw is, jong of oud, schoon of lelijk. Met hen zo onaantrekkelijk mogelijk te maken wanen de vrouwen zich toch een beetje veiliger. We geraken stilaan aan het veld waar we kunnen beginnen. De boer gaat verderop wat ploegen en wij kunnen beginnen met de haver die in rijen gezaaid is te wieden. Het valt mee. We werken met ons drie naast elkaar. De Serv naast ons en dan verder de vier vrouwen waar de Poolse in gebrekkig Duits het hoge woord voert. Wij praten onderons en proberen uit de gesprekken de naam te weten te komen van die zwarte vrouw en als we op 16 uur gaan "schaffen" horen we dat ze "Hertha" genoemd wordt. Liselotte geeft ons ieder

2 struise boterhammen, goed belegd met vleespastei en vet. Dat is wat wij wensen. We praten nog niet tegen die vrouwen en antwoorden alleen nog met ja of nein op hun vragen of we genoeg eten en drinken hebben. De Poolse zoekt meer spraak en wil alles weten. Ook Erika praat nu met ons en wil juist weten vanwaar wij komen en naar waar we willen gaan. Ze zegt dat zij hier ook zo snel mogelijk vandaan willen. Liselotte en Hertha, die van de moderne wereld iets af weten, leggen zich midden van de haver om zich bruin te laten branden. Als de pauze van ongeveer een klein uurtje voorbij is, vangen we terug aan. Nu is het ijs min of meer gebroken en praten we allen met elkaar. Alleen de Serv blijft zwijgen, al wordt hij nu en dan in het gesprek getrokken door de vrouwen. Verderaf aan de horizon richting Rathenow tekenen er zich rookwolken tegen de blauwe lucht af. Het is munitie die verbrandt wordt door de Russen denken we.

Rond 18 uur maken we "Freiabend" en trekken we naar huis weer in dezelfde groepjes als vanmiddag. Thuis vertelt ieder zijn belevenissen van de dag. Franske heeft al een paar vissen gevangen en Kobus gaat morgen ook proberen. Zo weet ieder het zijne tot de boerin ons komt roepen voor het avondeten. We gaan met haar mee, wel wat verlegen dat omdat wij bij Duitsers aan tafel worden gevraagd en dat terwijl zij erbij zitten. Eens aan tafel gezeten slagen wij een kruis vooraleer we beginnen te eten. De boerin bekijkt ons vragend. De mooie zwarte vertelt haar dat wij katholieken zijn en dat die een kruisteken maken alvorens ze gaan eten. Ze vindt ons nogal 'kerls' dat wij dat op een ander nog doen. Wij spreken verder niet en doen ons best aan de in vet gebakken aardappelen die we gedurig bijgeschept zien door één van de vrouwen. Zij weten nog niet dat dit voor ons de 1st maal is dat we van zoiets nog eens genoeg

kunnen eten sinds we van thuis vertrokken. Nadat we ook de pap naar binnen hebben gewerkt slagen we nog rap een kruis en willen hem smeren. De boerin denkt dat we nog niet voldaan zijn en zegt dat dit wel zal beteren eens dat we hier wat beter thuis zullen zijn. Over de Elbe zijn we nog niet, zegt ze, en de Russen hebben uitstel gevraagd aan de Amerikanen om tot 25 mei te mogen blijven. Maar, zegt ze, daartegen zijn de Russen beter klaar voor een aanval en ze verhaalt nog rap dat ze van een Duitser, die uit Havelberg kwam, gehoord heeft dat daar alle "Westarbeiders" en Duitsers in ploegen volop bezig zijn met bunkers te bouwen rond een nieuw vliegveld. En dat ze zo bij Wittenberghe ook bezig zijn. Verder heeft ze gehoord dat in een dorpje bij Rathenow, op 35 km van hier, de Russen artilleriestellingen bouwen waarin de lopen van de kanonnen naar de Amerikanen wijzen. Nu hebben we genoeg gehoord en gaan bij de mannen naar de schuur waar we dit aan hen ook vertellen. Zij betrouwen de Russen ook geenszins en praten van te vertrekken hier. Het eten begint trouwens ook op te geraken. Het is echter meer een beetje uit afgunst omdat wij hen uitgelegd hebben wat wij vandaag hebben te eten gehad. We willen bij hen aansluiten als ze weten waar we heen zullen trekken, en of het daar houdbaar is. Dat weten ze echter niet en daarmee blijven we dan maar hier. Ten slotte, om eten te hebben zal Toon en Peeters naar de bakker gaan met bloem om brood te laten bakken. Wat ze ook doen en het ook gedaan krijgen. Daarmee is de vrede onder mekaar weer gevonden en de muziek gaat weer zijn gang tot we met een paar man weer een wandeling gaan doen door het dorp. Aan de gevel van de burgemeester zijn huis hangt een gazet aangeplakt. Dat gaan we eens lezen, misschien bevat het wel nieuws voor ons. Het leven en de heropleving van Berlijn op dit ogenblik staat er in. Het ontspanningsleven: 17 kino's draaien weer en er zullen er

nog meer volgen van zodra de elektrische bedrijven weer aan gang kunnen gebracht worden. De gruweldaden der Nazi's tijdens hun laatste dagen worden verhaald. Hoe de Russen in meerdere hoofdstraten van Berlijn opgehangen Duitse soldaten hebben gevonden met het plaatje op hun borst "Wegens verraad, sabotage of als deserteur". De Duitsers mochten den laatste tijd niet buiten de 5 km van de linie komen of de doodstraf. Ook staat er in te lezen dat de S.S. op 't laatste ogenblik de U – Bahn, de ondergrondsetrein, hebben laten vol lopen met water. Juist op de plaats waar duizenden burgers hun toevlucht hadden gezocht voor de gevechten die in de Berlijnse straten woedde. De Russen zijn nu volop bezig met de lijken weg te brengen doch dit gaat met de grootste moeilijkheden gepaard daar er te veel water bij komt en de verspestende geur die er hangt. Verder lezen we nog een bericht over Leopold III Koning der Belgen die in Salzburg verblijft wegens ziekte, die echter meer van politieke aard is dan wel lichamelijk. Prins Karel staat nu in België aan het hoofd. Dit blijft ons voor het ogenblik allemaal hetzelfde als we maar naar België konden vertrekken. Er staan nog foto's bij van Maarschalk Schukow die Berlijn heeft ingenomen en van enkele Russische beroemde jachtvliegers. Als we dat allemaal gelezen hebben wandelen we verder met het voornemen om hier geregeld te de gazet te komen lezen want deze gazet is al méér dan een week oud. Vlak voor onze boerderij blijven we nog wat buurten bij enkele Belgen die verderop wonen en die kwamen horen of we nog geen nieuws hadden over wanneer we konden vertrekken. Wij weten het zomin als zij. Intussen is van de zon niet veel meer te zien dan nog een rode gloed achter de bomen en wij zoeken ons leger op waarin ik dadelijk verzonken lig in een lekkere slaap naast Toonie die er al zeker zo goed van profiteert.

Woensdag 16 mei 1945

Half de voormiddag zijn we allen weer aan dek volop bezig met ons flink te schrobben met koel pompwater van de boer naast ons. Plots zien we enkele vrouwen achter de school aan de linkerkant van onze boerderij lopen. Ook de moeder van de Maagdenburgers komt bij ons in de schuur aangelopen en die ons vertelt dat de Russische commandant over de straat komt in de richting van ons. Daarmee begrijpen wij waarom die vrouwen zo raar doen. Uit schrik voor die kerel. Zijn doel is echter om ons te vinden en we zien hem afkomen en langs achter over de haag kruipend, recht op onze koks af die bezig zijn ons kookvuur aan te maken. Wij verwittigen snel de vrouw en die maakt dat ze weg is. We gaan de commandant tegemoet en hij begint in gebroken Duits en vraagt of wij al lang hier zijn. Hij heeft van onze mannen er al verschillende zien rondlopen hier. Hij vraagt ons van waar wij komen en van welke nationaliteit we zijn. Waarop één van ons beleefd op al zijn vragen antwoord. Het ziet er maar een gemene kerel uit. Die geen lach kent geloof ik. Hij spreekt op gebiedende toon terwijl hij naar de grond blijft staren. Gij vertrekt vandaag nog van hier weg, gebiedt hij, naar ..... En dat verstaat niemand van ons. We vragen het hem nog eens en het moet zoiets zijn als Jerichow. We vragen echter of we mogen blijven tot morgen omdat we niet gereed zijn voor de reis. En vragen hem, nadat we dit bekomen hebben, om een bewijs zodat we dan overal door zullen mogen. Ons plan zal dan zijn van naar Sandau te vertrekken. Dan antwoordt hij dat er dan maar dadelijk iemand van ons naar zijn bureel komt. Hij zal het klaar maken. Daarmee is hij weg, eerst onze wagen met zijn boedel eens grondig na zien. Terwijl we zo alles aan 't bespreken zijn voor morgen gaat Piet Verbeek naar de commandant die echter door een van

zijn helpers laat zeggen dat hij morgen terug kan komen rond 9 uur. Met dit nieuws komt onze Hollandse makker terug bij ons. Wij doen dan ons dagelijks werk en blijven verder voor heel de dag thuis en profiteren nog van de goede zon boven Kamern. In de namiddag gaat Toon en Dieltjens nog met een zakje bloem naar de Poolse bakker en Peeters en ik naar de andere bakker met hetzelfde doel. Hij vraagt waar we dat gehaald hebben, wat wij hem ook vertellen, alhoewel hij wat te curieus is volgens ons, doch we hebben hem al genoeg wijs gemaakt. We vragen of hij niet dadelijk de bloem zou kunnen omruilen tegen brood want dat we morgen vroeg vertrekken. Wat hij ook doet. Hiermede gaan we dan terug. Onze bevoorrading voor de reis is al verzekerd. We maken dan verder onze wagen vertrekkensklaar. 's Avonds kruipen we wat vroeger in onze nest daar we er morgen bijtijds uitmoeten.

Donderdag 17 mei 1945

Om 8 uur is iedereen reeds wakker en hebben we reeds onze dekens opgerold. We zijn klaar om, van zodra we het bewijs hebben, er vandoor te gaan. Na wat overleggen wordt er besloten dat Piet naar de burgemeester zal gaan om te gaan aannemen wat wij met heel onze groep vertrekken. Dit zijn we verplicht vanwege het Russisch "kommandatur". Bertje en ik zullen naar de Commandant gaan voor het bewijs. Onderweg in een sierdennenboom ontdek ik een verborgen wekker die we meenemen want onze eerste wekker die loopt niet juist. We gaan eerst langs achter waar een Duitser ons nogal bars terugstuurt om langs voor te gaan. Daar is het "komandatur", zegt hij. We kloppen daar aan en terwijl we wachten vindt Bertje een flinke buit aan drie grote sigarettenstompjes. Hij heeft ze nauwelijks weg of een Rus opent de deur en doet teken om hem te volgen.

Hij verstaat geen Duits. We worden in de keuken gebracht waar we een Duitse vrouw bezig zien met kuisen. Ook de dochter van de boer, die ons terugstuurde langs voor, is hier bezig. Zij ziet er gebroken en verwaarloost uit al zou het anders een knappe meid zijn geweest. Ik denk en ook Bertje zegt het later. "God weet wat heeft dat meisje de laatste dagen meegemaakt bij zulke wezens". Wij vragen naar de Commandant om ons bewijs. Een soldaat antwoordt ons dat de Commandant van deze nacht naar een andere plaats is en niet maar hier terugkomt. Van bewijs weet hij niets en hij stuurt ons weg met de woorden; doet wat ge wilt. We vragen naar niks meer en gaan terug. Ik neem de wekker onderweg mee, waarvan ik denk dat dit ding verstopt is door een boer omdat als de Russen ergens binnenkomen die dan toch zouden meenemen. Dat is voor de Russen een wonderding. Nu kan hij ons van dienst zijn. We zullen hem echter ook zo goed mogelijk uit het oog van de soldaten houden. Als we thuis komen is Piet nog niet weg geweest en zodra wij ons nieuws mededelen is het vertrekken opzij gezet. We blijven en houden het spel in de gaten. We moeten echter aan petatten gaan denken. We hebben van de boerin nog wel 3 zakken gekregen maar wij eten per dag $\frac{3}{4}$ van één zak op. We leven echter op goede hoop en zeggen. "Als de nood het hoogst is, is de hulp nabij". We hebben dat reeds enkele malen ondervonden. We maken onze wagen weer als vroeger, ieder doet zijn dekens terug op zijn plaats en we blijven. De boerin en de moeder der Maagdenburgers, frau Lucas, komen vernemen wat er gaande is daar we niet afreizen. Als we hun verhalen wat we vernomen hebben zijn ze blij dat die gevaarlijke Rus weg is. De boerin gaat dit nieuws dadelijk naar binnen overbrengen, terwijl frau Lucas nog een tijdje blijft praten en ons meer de moed ontnemt door te zeggen dat geen enkel West-arbeider naar huis mag en dat ze nog niet weet wat men met ons gaat

doen. Ze is bang dat we zullen vertrekken zonder hen mee te smokkelen en daarom raadt ze ons aan van te blijven en ons bij de boeren te verdelen en wat te werken tot zolang we de juiste weg weten naar huis. Als zij er iets van weet zal ze ons verwtigten. Frau Schulz komt terug en denkt er zo ook over. Ze heeft werkkrachten nodig voor haar boerderij en voor die van Paul Schwarz, haar verloofde. Ze is geweldig veranderd tegenover onze aankomst. Nu ze weet dat de Commandant weg is verteld ze ons hoe dat de Russen bij hun intocht naar alles zochten wat vrouwelijk was en ook naar drank en juwelen. Daarom had ze al haar ringen, oorbellen, polshorloges enz in een pot in de hof verstopt. Maar door de geweldige zenuwlopende schrik en belevenissen van die dagen weet ze niet juist meer waar ze haar schat heeft verborgen. Ze heeft al enkele malen op sommige plaatsen gezocht doch niets gevonden. Ze denkt dat de Polen en Russen het toch gevonden hebben want die doorstaken in die dagen alle versomwoelde grond met ijzer en vonden alzo op meerdere plaatsen hele opslagplaatsen van dozen vlees die de boeren hier allemaal inleggen. Verder deelt ze nu mede dat er op de melkerij voortaan 125 gr boter zal gegeven worden per man en per week en dat we best ook een lijst van onze familie naar de burgemeester doen. Dat heeft de "omroeper" medegedeeld. De omroeper is een man van het dorp die iedere avond met zijn fiets door het dorp rijdt, op iedere hoek op zijn fluitje blaast, en dan de berichten afleest. Echt antiek. Maar we vinden het wel mooi. Doch het meest heeft hij het over arbeiders voor op het riddergoed die daar petatten moeten uitzoeken voor de Russen. Ook vreemde en geëvacueerde moeten daaraan meehelpen. Daarom dat wij nog geen lijst hebben binnengedaan, want dan weet de burgemeester ons juist wonen en verwtigt hij de Commandant. Nu dus de nieuwe. Ook slacht zij vanavond een koe zegt ze, en vraagt of er niemand mee wil helpen. Onmiddellijk

wordt door ons Bertje en schimmel aangeduid. Deze zijn er ook mee akkoord. Verder besluiten wij dan maar om een lijst weg te doen, al is het maar voor de boter. En Piet is al bezig met onze namen op te schrijven. Als we gegeten hebben gaat Bertje en Schimmel het dorp in voor peukjes te rapen. Schimmel is echter niet op zijn plooi. Hij houdt zijn broek alleen maar op zonder band of bretellen. Om toch maar op tijd te zijn om ze te laten vallen. Deze nacht wel 10 keren uit mijn bed geweest, sakkert hij. Het is waarlijk 's nachts één processie op de ladder. Iedereen moet er minstens 3 maal uit. Toon, Peeters, ik en Andriessen spelen een kaartje tot een uur of 4 als Bertje en Schimmel stralen van geluk binnenkomen, in de hand een hoop tabaksbladeren tonend die ze gevonden hebben aan het riddergoed, waar de Duitsers de petatten aan het uitsteken zijn, onder de ogen van Mongoolse soldaten. De schrik die de vrouwen daar uitstaan kunnen we ons al voorstellen. Tegen avond komen de slachter en boer Scharz de koe afmaken. Bertje en Schimmel helpen flink terwijl wij de afval in een kuil steken. Als beloning ontvangen we een flinke lap vlees, dus het menu voor morgen gaat prima worden en de koks zetten ook bonen in het water, waarom en waarvoor mogen wij niet vragen. Morgen zult ge 't wel eten is hun antwoord. Aan de avonddis wordt gepraat van te vertrekken naar een andere plaats, want het eten raakt op. Wij vragen ze weer waar naartoe, doch dat weten ze niet. In 't stro praat ik met Toon over de mannen die weg willen zonder doel. We besluiten dat we gaan proberen om die mannen op andere gedachten te zetten, en daarmee gaan we onze nachtslaap in.

Vrijdag 18 mei 1945

Opstaan is zoals iedere dag half in de voormiddag. Ook het morgen eten is hetzelfde, platte kaas zoveel we smeren wil-

len, want dat halen we met hele schotels. Rond het kookvuur hangt een aangename geur van bonen en vlees. Kobus is tegen Vervecken aan 't uitleggen dat het vlees taai is en dat ze het zullen laten meekoken in de bonensoep, zo is die ook goed vet. En als het middag is, eten we een uur vroeger dan anders. En of het smaakt. Extra bonensoep en ieder een grote lap vlees bij de petatten waar we nog een paar lepels platte kaas bijkappen. Dan is er nog afgeroomde melk als drank. We zijn weer als nuchtere kalveren die zich overeten hebben en een paar van ons kruipen in 't stro. Schimmel en Peeters leggen zich achter in de hof neer om bij de hand te zijn als ze de broek uitmoeten. Schimmel moet heel in het kort thuis zien te geraken want er komt bloed mee af en hij moet gedurig overgeven. Het is geen lach, zegt hij. En we zien het aan hem ook. Hij wordt bleek en mager. 's Namiddags hebben we geen honger meer en we spelen een kaartje tot we onze avondwandeling gaan doen. Sluis heeft er een stok op nagehouden, een mooie natuurlijke met een krol eraan. We gaan er allen ene zoeken om er onze avondwandeling mee te maken. Aan de burgemeester zijn gevel hangt weer een nieuwe gazet. "Der Tagliche Rundschau". Veel nieuws staat er niet in. De rantsoenering in Berlijn en een nieuw ontspannings-program. Vanaf verleden week kan men in Neuköln in plaats van cinema, komedie zien met de filmsters van Berlijn: Karl Radats, Ilse Werner, Brigitta Mira enz. Dat zou ik ook nog wel eens willen zien, met zulke artiesten. In feite blijven we uit Berlijn uit. We hebben er genoeg komedie en werkelijkheid beleefd en gezien. "Naar huis", zegt Sluis en we gaan verder naar de slaapplek. We zijn nauwelijks op onze plaats, en zitten op de bank nog wat te vertellen, of daar komt Hertha, Liselotte en Erika eens kijken hoe wij ons 's avonds amuseren. Kobus was ook juist bezig met op zijn mondharmonica te spelen en Erika begint dadelijk over de film en muziek. Zij en haar zuster Hertha

kennen ook muziek. Hertha is bijzonder muzikaal, vertelt ze. Zij kan piano spelen, Gitaar Hawaï en accordeon. zelf kan ze op een mandoline enkele deuntjes spelen. Ze hebben echter geen enkel instrument hier behalve en grammofoon die ze niet durven laten spelen, want dat zouden de Russen kunnen horen en dan zouden ze alles moeten afgeven. Ze willen ook weten hoe oud we alle zijn. Wat we hun vertellen. Ook stellen ze er hun aandacht bijzonder op wanneer Schimmel en de Coolen vertellen dat zij de 20ste van deze maand verjaren. Verder vertellen ze ons dat het toch zou moeten veranderen met ons. Zulke jonge kerels moeten ieder "eine braut" hebben, en thuis zijn. Daar geven wij ze gelijk in, maar de werkelijkheid is helemaal anders. We weten nog niet eens hoe het thuis gesteld is en van de "brautjes" nog minder. Het meest kwamen ze echter om te vragen of wij morgen met ons drie weer mee naar het veld gaan. Dan konden zij ook weer eens wat vrijer in het veld komen. Wij geven onze toestemming en ze wensen ons nog "ein guten nacht und bis morgen".

Wordt vervolgt

Inhoud

Voorwoord	Blz. 01
Oud-Turnhout en haar monumenten	Blz. 05
Familie van der Beken-Pasteel	Blz. 09
Oktober wandelmaand	Blz. 17
Kristiaan Seyms	Blz. 19
De oorlog van Jan Van Den Avoort deel VII	
Blz. 29	

CORSENDONCA

Corsendonca

Corsendonca is het ledentijdschrift van de Oud-Turnhoutse Heemkundekring "Corsendonca". Het verschijnt viermaal per jaar en is geregistreerd onder het nummer ISSN 0779-5785.

Losse nummers zijn verkrijgbaar voor de prijs van 2,50 Euro.

Lidmaatschap

Het lidgeld bedraagt 7,50 euro per jaar. Men kan steeds lid worden door storting van dit bedrag op rekening **646-6074380-60 t.n.v. Heemkundekring Corsendonca**. U ontvangt dan niet alleen het ledentijdschrift, maar u krijgt ook steeds een flinke korting bij een nieuwe publicatie.

Contact adressen

Wim van Hout, Polderstraat. 30

tel: 014/41.65.72

e-mail: wim.van.hout@advalvas.be

Jan Sels, Draaiboom 98

tel: 014/45.18.12

e-mail: sels.jan@skynet.be

Hugo Miguet, Sprinkhaanweg 4

tel: 014/45.10.88

e-mail: miguet.hugo@pi.be

Rudy Cornelis, Polderstraat. 57

tel: 014/42.65.85

e-mail: RCornelis@advalvas.be

Leo van Hooghten, P. Dielsstraat 23

tel: 014/45.22.56

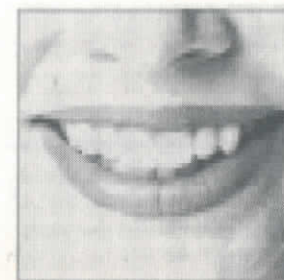
e-mail: leovanhooghten@versateladsl.be

Roger Haeseldonckx, Werkendam 142

tel: 014/41.96.08

delta lloyd

BELEGGINGSADVIES

ONS DOEL, UW GLIMLACH

**KANTOOR OOSTHOVEN
POLDERSTRAAT 29
TEL. 014/41 16 35**

**KANTOOR RAVELS
KLEIN RAVELS 1
2380 RAVELS
TEL. 014/65 87 11**